EEN BRIEF VAN PIETER HAZAERT.

MEDEGEDEELD DOOR

Dr. A. A. VAN SCHELVEN.

Onder al de onverschrokken mannen die in de 16de eeuw de kennis der waarheid hebben verbreid en daarvoor — sommigen hun bloed, sommigen hun levensrust hebben opgeofferd, is er misschien geen geweest die zoo heeft moeten rondzwerven als Pieter Hazaert. Gedurende vijftig jaar heeft hij zijn krachten aan de goede zaak gegeven, deels in Vlaanderen, deels in Engeland, in verschillende gedeelten der noordelijke Nederlanden, in Oostfriesland en aan den Beneden-Rijn, tot ten slotte in 1598 de dood hem overviel.

De hieronder afgedrukte brief — afkomstig uit het archief der evangelisch-reformierte Kirche te Emden, waar hij berust in de collectie „Briefe von verschiedenen Gemeinen und Predigern an das Consistorium zu Embden de 1555—1751” sub n°. 6 — dateert uit den tijd van zijn verblijf in Vlaanderen, en zal dan ook wel 't zij in Yperen, 't zij althans in de omgeving dier stad zijn geschreven. De inhoud ervan is niet zeer belangrijk. Hij spreekt van een zekeren Johannes, die naar 't schijnt een knecht is geweest van Gillis van der Erven, den bekenden boekdrukker uit Emden; en van de gevangenneming van Willem Damman en diens vrouw, waarvan we ook van

elders reeds wisten ¹⁾. Maar waar brieven van dien aard toch betrekkelijk altijd schaarsch zijn, waar we — voorzoover mij bekend is — van Hazaert totnogtoe zelfs geen enkel schrijven hadden, is publicatie van dit stuk toch wel niet overbodig. Nog afgezien daarvan dat er altoos een bijzondere bekoring uitgaat van de krachtige geloofskalmte, waarmee het eerste geslacht der Reformatie steeds blijkt te hebben gestaan in het dagelijks omringend levensgevaar.

[In dorso]: An Eerwerdeghe godvruchteghe
Dienaeren der ghemeente Christi Jesu
Tho Embden.

Ghenade en vrede van god den vadere en onsen
Heere Christo Jesum Amen.

Eerwerdeghe Dienaere ende ghetrauwe aerbeijders inden heylegghen rijpen ougst des Heeren. De oorzaecke mynes scrijvens tot U. l. ende Eer. es deze, namelic dat ic U. l. brief untfanghen hebbe inden welcken ghy my adverteirt van Joannes vertrecken, het welcke ic ooc vut gheruchte ende fama van andere menschen ghehoort hebbe, ende dat al met grooter drouffenesse mijnes herten. Ik hebbe Joannem ghevonden in Vlaenderen, daer hij was in grooter perikele van zijnen lijve. Ic hebbe ettelicke broeders anghesproken, om te wetene wat wij daer best mede doen zouden; daer heeft besloten gheweest dat wij hem bij ons haelen zouden uut den perickele, die hij klein hachte; wij hebben hem ghestraeft ende oock mede ghetroost, want hij scheen altemet gheheel desolaet ende desperaat te zijne. Wij hebben hem ooc vermaent dat hij bij U. l. commen zoude, maer hij heeft daerop gheantwoort dat hij daer niet en zolde connen blijven, om de quaele suspicien die zij op hem zolden draeghen. Niettemin hij heeft bewillicht eenen brief tot U. l. te scrijven,

1) Ze had plaats op 22 Febr. 1562, nadat Damman gepreekt had buiten Hondchoote. Den 12den Mei van dat jaar is hij echter door eenige uit Engeland overgekomen vrienden, die „onder 't dexel van graen ofte naer te willen coopen" in zijne nabijheid waren doorgedrongen, uit zijn kerker verlost. Zijn vrouw — de vervolgers spreken van zijn bijzit — heette Claerken. Zij wist reeds den 13den April te ontkomen. Officieele berichten spreken van een gevangenneming niet van 12, maar van 9 personen. Cf. de Coussemaker, *Troubles religieux... dans la Flandre maritime*, Vol. III, p. 74; IV, p. 66 suiv., 323, 324.

daerin biddende om verghevesse (!) zijnder mesdaet, hertgrondelick begheerende hem also met de ghemeente te verzoenen. Wij bidden in zijnen naeme voor dese reijse, dat U. l. ende Eer. met dese versoenynghe te vreden wilt wesen in also verre alst eenichsins gheschieden mach. Dat ghij mij scrijft vanden ghelde, dat ic hem ter hant zolde ghedaen hebben (zoo in 't gheruchte loopt) dat en es zoo niet. Want ic hem niet een drie myten ghesonden hebbe, zo niemant in der waerheyt zolde connen betughen, dan alleene van een conslaken, omdat ic verhoorde met grooter blijscap dat hij hem wel drouch. Ic hebbe ooc wijder verstaen, dat myn onbieden den oorzaecke zolde gheweist zijn van zijnen val, het welcke ooc niet waerachtich es. Ic en onboot hem maer voor 4 of 5 daeghen, om haest weder te keeren tot den dienste zijnes meesters. De oorzaecke vande ontbiedynghe was om rekenynghe te maeckene ende Gillis van der Erven over te draghen. Ic screift hem ooc dat hij niet comen en zoude zonder bewillynghe van U. l. ende zijnes meesters. Ik ben grootelick in U. l. beschaempt, dat ic hem U. l. gherecommendeert hebbe, omdat hij hem niet christelijcken ghedraeghen en heeft. Ic betrouwe in U. l. discretie dat zij mij vrij van alle oorzaecken zijner ghebreicken zal stellen; hier of ghenouch.

Aengaende den staet unser kercken in brabant es tamelic en redelic, maer in Vlaenderen zeer benaut, zodat binnen Honscote wel 12 vanden procureur Generael ende den Honfeceyn ghevanghen, onder de welcken (och lacey) onsen ghetrauwen broeder ende eerwerdeghe dienaer des goddelicken woorts, onsen lieven medehulper Gilliame Damman een es, met zijner lieuer huusvrouwe onse christelicke zustere, dewelcke wij U. l. heylegher ghebeden hertgrondelick zijn recommenderende. Hiermede blijft Gode bevolen die U lieve broeders ende eerwerdighe Dienaeren Christi Jesu altoos wil met zijnen gheest regieren ende so becrachteghen dat ghij die bedecte gheveinsde wolven, die omtrent U. l. zijn, uut de waere scaepscoye Christi Jesu moghet weeren ende afkeeren, opdat ghy also onclachbaere Dienaeren bevonden muecht werden inden grooten daeghe des oegst, ende ontfanghen dat beloofde erfdeel des vaders door Jesus Christus. Amen.

Met grooter haesten desen IX martii 1562.

by den al huwen goetwilleghen dienaer
ende lieue broeder medehulper in den
heere P. Hazaert.